

ISBN 80 - 85885 - 08 - 5

9 788085 885088

VOTOBIA

MARTIN BUBER

**Cesta člověka
podle chasidského učení**

VOTOBIA

Když seděl rabi Šneur Zalman, rav² z Reussenu, v petěrbuském vězení a čekal na výslech kvůli tomu, že jeden z vůdců mitnagdim³ pomluvil u vlády jeho názory a cestu, přišel do jeho cely velitel četnictva. Podle mocné a klidné tváře rava, jenž ho nejdříve, ponořen do sebe, vůbec nezpозoroval, mohl tento přemýšlivý muž vytušit, co je jeho vězeň zač. Dal se s ním do řeči a po chvíli nastolil ne jeden problém, který se mu vynořil při čtení Písma. Nakonec se zeptal:

„Jak se má rozumět tomu, že Bůh Vševědoucí říká Adamovi: ‚Kde jsi?‘“

„Věříte,“ odpověděl rav, „že Písmo je věčné, a každá doba, každé pokolení a každý člověk jsou v něm obsaženy?“

„Věřím,“ řekl on.

„Dobře,“ pravil cadik⁴, „tedy na každého člověka a v jakékoli době Bůh volá: ‚Kde jsi ty ve svém světě? Již tak mnoho uplynulo z těch let a dnů, jež ti byly vyměřeny, kam až jsi došel ve svém světě?‘ Asi tak to říká Bůh: ‚Čtyřicet šest roků jsi prožil, kde dlíš?‘“

Když velitel uslyšel výčet let svého života, probral se, položil ravovi ruku na rameno a zvolal: „Skvěle!“ Ale jeho srdce se chvělo.

O co jde v tomto příběhu? Na první pohled nám připomíná talmudská vyprávění, ve kterých se Říman nebo jiný

pohan ptá židovského mudrce na nějaký úryvek z Bible, aby odhalil údajný rozpor v učení Izraele. Tehdy dostává odpověď, která buď dokáže, že žádného rozporu není, nebo jiným způsobem vyvrací kritiku, na kterou někdy navazuje osobní domluva. Brzy však poznáme důležitý rozdíl mezi talmudskými a chasidskými vyprávěními, rozdíl, který se ovšem zpočátku jeví ještě větším, než je. Odpověď je totiž dávana v jiné rovině než byla ta, ve které se kladla otázka.

Velitel chce objevit domnělý rozpor ve světě židovské víry. Židé vyznávají Boha jako vševědoucí bytost, avšak Bible mu připisuje otázky, jaké klade někdo, kdo něco neví a chce to poznat.

Bůh hledá Adama, který se ukryl, volá na něho do zahrady a ptá se, kde je; neví to tedy, lze se před ním schovat, tudíž není vševědoucí.

Rabi však namísto vysvětlení biblického výroku a odstranění onoho zdánlivého rozporu z něho jenom vychází a využívá jeho motiv na to, aby veliteli domluvil ohledně jeho vlastního dosavadního života, jeho lehkovážnosti, bezmyšlenkovitosti a nedostatku citu pro odpovědnost v jeho vlastní duši. Na věcnou otázku, byť zde i míněnou pozitivě, která je však v podstatě nepravou otázkou a jenom formou kontroverze, dává se odpověď osobní, anebo lépe, místo odpovědi následuje osobní domluva. Z oněch talmudských odpovědí

zbyla zdánlivě pouze domluva k nim připojená .

Uvažujme však hlouběji o tomto příběhu. Velitel se ptá na jedno místo biblické zvěsti o Adamově hříchu. V rabiho odpovědi však jde o osobní oslovení: „Ty sám jsi Adam, k tobě praví Bůh: ‚Kde jsi?‘“ Zdánlivě mu nepodal žádné poučení o významu toho biblického místa. Ve skutečnosti však tato odpověď současně osvětluje stav Bohem tázaného Adama i situaci každého člověka, v každém čase, na kterémkoli místě. Když velitel vnímá a chápe biblickou otázku jako cílenou na něho samotného, musí přece poznat, co to vlastně znamená, když se Bůh ptá: ‚Kde jsi?‘, ať už otázka míří na Adama nebo na nějakého jiného

člověka. Jestliže se Bůh takto ptá, nechce o člověku vědět něco, co ještě neví; chce v něm způsobit něco, co bývá způsobeno jenom takovouto otázkou, předpokládaje, že ho zasáhne do srdce, že se jí člověk nechá zasáhnout do srdce.

Adam se skrývá, aby nemusel skládat účty, aby unikl odpovědnosti za svůj život. Tak se ukryvá každý člověk, protože každý člověk je Adam a je v Adamově situaci. Abychom unikli odpovědnosti za prožitý život, budujeme si z bytí nástroj k ukryvání. Tím, že se člověk znovu a znovu schovává „před tváří Boží“, zaplétá se stále hlouběji do zvrácenosti. Tak vzniká nová situace, která se stává den za dnem, od jednoho ukrytí k dru-

hému, stále problematičtější. Tuto situaci lze přesně rozpoznat: oku Božímu člověk nemůže uniknout, ale tím, že se chce před ním schovat, skrývá se sám před sebou. Jistě, taky v něm existuje Něco, co ho hledá, ale on tomuto Něčemu neustále ztěžuje hledání. Do této situace vpadne Boží otázka. Chce člověka rozjitřit, chce roztříštit jeho skrývací mechanismus, chce mu ukázat, kam se dostal a probudit v něm pevnou vůli vyjít ven.

Záleží jen na tom, zda člověk k této otázce zaujme stanovisko. Jistě, každému se podobně jako veliteli z našeho vyprávění, „zachvěje srdce“, když ji uslyší. Avšak onen mechanismus mu pomáhá ovládnout i toto hnutí srdce.

Vždyť ten hlas nepřichází v bouři, která ohrožuje existenci člověka; je to „hlas vznášejícího se mlčení“⁵ a lze ho snadno přehlušit. Dokud se toto děje, lidský život se nestává CESTOU. Byť by člověk zažil ještě mnoho úspěchů, mnoho požitků, i kdyby dosáhl velké moci a uskutečnil by ještě mnoho významného, jeho život přesto zůstane prázdný cesty, pokud nezaujme k tomuto hlasu stanovisko. Adam se k němu staví, poznává ono zapletení a vyznává: „Skryl jsem se,“ a tím počíná cesta člověka. Rozhodné uvědomění si vlastní situace je začátkem cesty v lidském životě, vždy znova činěným počátkem lidské cesty. Rozhodujícím je však jen tehdy, pokud vede k Cestě.

Protože existuje též neplodné uvědomování, které nevede nikam jinam než k sebetrýznění, zoufalství a ještě hlubšímu zamotání.

Když gerský rabi⁶ došel ve výkladu Písma na slova, která Jakub říká svému sluhovi: „Když se s tebou setká můj bratr Ezau a zeptá se tě, či jsi, kam jdeš a koho je to před tebou,“ promluvil ke svým žákům: „Dobře si všimněte, jak jsou Ezauovy otázky podobné výrokům našich moudrých: ‚Zkoumej tři věci. Věz, odkud jsi přišel, kam jdeš a před kým se máš zodpovídat.‘ Dávejte dobrý pozor, protože tomu, kdo zkoumá tyto tři věci, je zapotřebí velké zkoušky: aby se neptal v něm Ezau. Protože též Ezau se může

ptát na tyto tři věci a přivodit člověku smutek.“

Existuje otázka démonická, lichá, napodobující otázku Boží, otázku Pravdy. Poznává se podle toho, že se nezastaví při onom „Kde jsi“, ale pokračuje: „Odtud, kam jsi se dostal, nevede již žádná cesta.“ Jest zvrácené sebeuvědomění, které nepovzbudí člověka k obratu a nenavede ho na cestu, ale představí mu obrácení jako beznadějně a tím jej žene tam, kde se změna již stává zdánlivě úplně nemožnou a člověk může dále žít jen z moci démonské pýchy, pýchy zvrácenosti.

II.

ZVLÁŠTNÍ CESTA